

Vraag:

Is het staartbijtprobleem even groot bij fokzeugen dan bij vleesvarkens. En wat zijn de risicofactoren voor het voorkomen van staartbijtproblemen.

Antwoord:

Staartbijten is een probleem dat ook bij fokzeugen voorkomt. Het probleem van staartbijten wordt echter het meest gesignaleerd bij vleesvarkens tussen 40 en 50 kg. De leefomstandigheden (hokdensiteit, oppervlakte...) van fokzeugen zijn doorgaans verschillend van meer intensief gehouden vleesvarkens wat -naast het leeftijdsverschil- zeker en vast in de prevalentie van staartbijtgedrag meespeelt. Fokgelten krijgen bovendien meestal een aangepast voeder (anders dan vleesvarkensvoeder) met een iets hoger ruwe celstof gehalte wat ook een effect kan hebben op het minder voorkomen van staartbijtgedrag.

Verschillende oorzaken werden reeds in verband gebracht met staartbijten, zoals de genetische aanleg, geslacht, voedersamenstelling, leeftijd en gewicht, seizoenseffect, stalklimaat, gezondheidsstatus, bezettingsgraad, dierkarakter, huisvesting en hokverrijking. Uit onderzoek is gebleken dat het ontstaan van bijtgedrag eerder complex en multifactorieel van aard is en daarom niet eenvoudig is om onder controle houden of bij een uitbraak te reduceren. Meer informatie over de oorzaken, symptomen en wetgeving rond staartbijten vindt u terug op de website [Diereninformatie](#) (Onderzoeksgroep Dier & Welzijn van Thomas More Kempen).

Deze website werd ontwikkeld in het kader van het demonstratieproject 'Omgevingsverrijking bij varkens om bijtletsels te vermijden'^a.

Gedurende dit project werd de omgeving van de varkens verrijkt met [speeltjes](#) en [voederbakken](#) en werd een link tussen bijten enerzijds en het [klimaat en de genetica](#) anderzijds verduidelijkt. Daarnaast kwam de problematiek van het [flankbijten](#) en het [al dan niet couperen van staartjes](#) ter preventie van staartbijten aan bod.

Alle varkens moeten permanent kunnen beschikken over voldoende los materiaal om te onderzoeken en mee te spelen (Koninklijk Besluit van 15 mei 2003). Het materiaal mag echter de gezondheid van de dieren niet in gevaar brengen. Deze maatregel is eveneens van toepassing in alle zeugenafdelingen. Omgevingsverrijkend materiaal moet ook worden voorzien in de dek-, dracht- en kraamafdeling. In de kraamafdeling moeten zowel de zeugen als de biggen over omgevingsverrijkend materiaal kunnen beschikken.

Goed omgevingsverrijkend materiaal heeft als belangrijkste eigenschappen eetbaar, geurig, kauwbaar, vervormbaar en afbreekbaar te zijn. Naarmate varkens langer in contact komen met bepaald omgevingsverrijkend materiaal zullen ze het minder interessant vinden en er bijgevolg minder mee bezig zijn. Bij speelgoed zal bij de varkens sneller gewenning optreden dan bij bv. stro. Losse 'speeltjes' worden snel met mest bevuild en verliezen dan nog sneller hun aantrekkingskracht. Het afleidingsmateriaal zal het meeste effect hebben als wekelijks van **materiaal wordt afgewisseld**. De meest aantrekkelijke speeltjes zijn bovendien vervaardigd uit meerdere materialen (verschillende structuren). Daarnaast wordt geadviseerd om afleidingsmateriaal ergens in het midden van het hok op te hangen in een zone waar veel activiteit heerst (best is het materiaal aan te brengen in de route van de voederbak naar de

^a Demoproject oproep 2007. Dit project liep over 2 jaar. De uitvoerders van het project waren [Katholieke Hogeschool Kempen \(KHK\)](#) (nu Thomas More Kempen), Kempisch Instituut voor Land- en Tuinbouwonderzoek en het Zoötechnisch Centrum. Dit project werd medegefinancierd door de Europese Unie en het Departement Landbouw en Visserij van de Vlaamse overheid.

drinknippel of drinkbak). Indien het materiaal toch aan de hokwand wordt bevestigd, dan liefst minimaal een 20-tal cm van de wand (bv. d.m.v. een vaste staaf of iets dergelijks). In de literatuur blijkt de voorkeur van varkens uit te gaan naar *stro* omdat er meerdere dieren tegelijkertijd mee kunnen spelen, thermisch en fysisch comfort geeft en het belangrijke voedereigenschappen bevat. Er zijn echter enkele belangrijke nadelen aan stro verbonden: zo is stro niet overal bruikbaar omwille van roostervloeren. Bovendien brengt stro een hoge arbeidskost met zich mee. Bovendien is het niet steeds beschikbaar, waardoor je een voorraad moet kunnen stockeren. Ook moet je zeker zijn dat de kwaliteit van het stro niet te wensen overlaat. Enkele van deze nadelen zouden echter best meevallen. Zo weet men, uit Nederlands onderzoek, dat het dagelijks verstrekken van een klein portie stro op gebied van bezigheid en reductie van verveling even efficiënt is als een hele vloer in te strooien. Deze vorm van strotoediening is ook toepasbaar in stallen met roostervloeren. Kleine stroruiven, geperste strokokers, stro wroetbakken, stroverdelers met gehakseld stro of geperste strokorrels zijn commercieel beschikbaar.

Er wordt ook meer en meer gebruik gemaakt van hout, o.a. houtblokken en dikker snoeiafval. Inheemse houtsoorten zoals wilg en berk blijken hiervoor geschikt te zijn. Om de mestbevuiling te beperken wordt het hout best opgehangen en wordt het snoeiafval best in takkenhouders ter beschikking gesteld. Uit lopende observaties bij Thomas More blijkt dat zeugen in de kraamhokken wilgentakken wel kunnen smaken. De mate van interesse blijkt sterk te schommelen tussen de verschillende zeugen. Meer informatie kan u hierover lezen in het artikel '[Verrijking van het kraamhok](#)'.

In het Nederlandse 'Pro Dromi' concept wordt in de kraamhokken gebruik gemaakt van jute zakken. Dergelijke zaken kunnen dus ook door varkenshouders worden toegepast in hun stallen.

Daarnaast kan speelgoed worden aangeboden aan de varkens. Dit speelgoed dient minstens tussen elke ronde gereinigd en ontsmet te worden. Indien het speelgoed vast gehangen te worden, wordt dit best op dierooghoogte aangebracht. Er zijn enkele speelgoedjes op de markt die specifiek voor varkens zijn ontworpen. Zo is er de *varkensspeelbal*, deze is gemaakt van vrijwel onverslijtbare kunststof. Een speelbal is in combinatie met een *speelketting* een goed product voor afleiding. Omwille van hygiënische redenen wordt de speelbal echter afgeraden. De *bijtribber* bestaat uit twee lange rubberen stangen, die d.m.v. een staaldraad aan elkaar bevestigd zijn. De bijtribber zorgt voor afleiding bij de dieren en beperkt gedragsproblemen. Omdat de rubber wordt opgehangen zijn er geen hygiëneproblemen. Daarnaast kunt u ook *niet-specifiek ontworpen producten* gebruiken als afleidingsmateriaal. Een touw kan op ooghoogte in het hok worden gehangen. Doordat de varkens een touw vrij snel kunnen stuk trekken, vertonen de dieren een grote interesse in dit speelgoed. Wanneer het speelgoed stuk is, zal het op de grond vallen wat nadelig is voor de hygiëne binnen het hok. Een stuk darm van een tuinslang kan een alternatief zijn voor een stuk touw. Het stuk tuinslang zal minder snel kapot worden getrokken en bijgevolg langer in het hok blijven hangen. Het is belangrijk dat het afleidingsmateriaal **goed beschikbaar en toegankelijk** is voor de varkens zodat het geen bron van competitie (en agressie) wordt.

In [nieuwsbrief 5](#) van het demonstratieproject 'Omgevingsverrijking bij varkens om bijtletsels te vermijden' wordt een overzicht gegeven van het afleidingsmateriaal dat voorgesteld werd tijdens de demonstratiedagen van dit project. U vindt in deze nieuwsbrief (een deel) van het speelgoed dat op de markt te verkrijgen is terug. Per speeltje wordt de werking, de invloed op het welzijn, de hygiëne en de arbeid kort beschreven. Gedurende het project werden nog 5 andere nieuwsbrieven verspreid. De nieuwsbrieven en publicaties die verschenen in de vakpers kan u nalezen via [deze link](#).

Uit demoproeven van het lopende ADLO-demonstratieproject 'Economische en technische kengetallen' blijkt dat het bijtgedrag van varkens (biggenbatterij en vleesvarkens) opmerkelijk lager (een reductie tot 50%) ligt in groepen waarbij de hokdensiteit 20% lager ligt dan de

wettelijk toegelaten norm ten opzichte van de maximaal toegelaten hokdensiteit. De oppervlakte per varken vergroten, kan ook worden doorgevoerd door het installeren van plateaus (verhoogde etages) zoals in het FOD-project 'Onderzoek naar aanpassingen van het management of verrijkingselementen ter voorkoming van staartbijten en kannibalisme bij varkens' zal worden uitgetest.

Onderstaande personen werden geconsulteerd en hebben een nuttige bijdrage geleverd bij de formulering van dit antwoord:

- Jos Van Thielen – Thomas More Kempen, Dier en Welzijn
- Bert Driessen – Thomas More Kempen, Dier en Welzijn

Dit antwoord werd door het Varkensloket en de leden van het Praktijkcentrum varkens met de meeste zorg en nauwkeurigheid opgesteld. Er wordt evenwel geen enkele garantie gegeven omtrent de juistheid of de volledigheid van het antwoord op uw vraag. De gebruiker van dit antwoord ziet af van elke klacht tegen het Varkensloket, de leden van het Praktijkcentrum varkens of zijn medewerkers, van welke aard ook, met betrekking tot het gebruik van het gegeven antwoord. In geen geval zal het Varkensloket, het Praktijkcentrum varkens of zijn medewerkers aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van dit antwoord.